

Posledice pandemije covid-19 na religiozno duhovnost mladih v bivših evropskih socialističnih in komunističnih državah znotraj konteksta krščanstva

Povzetek: Ko so novembra 2019 s Kitajske začele prihajati vesti o novem nevarnem virusu, se nihče v Evropi ni pretirano ukvarjal s tem. Nato pa je v januarju in februarju virus pričel pustošiti po Evropi in vplival na mnoga področja, zlasti tista, ki so na kakršen koli način vključevala socialno komponento. Sem spada tudi občestveno življenje znotraj Katoliške cerkve, ki je spremembe na področju duhovnosti doživljalo že pred novembrom 2019: te so se namreč začele z uresničevanjem sklepov drugega vatikanskega koncila v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Namen članka je predstaviti krščansko religiozno duhovnost v bivših socialističnih in komunističnih državah Evrope po pandemiji covid-19 in možnost uporabe le-te za oznanjevanje krščanske religije med mladimi.

Ključne besede: posledice pandemije covid-19, krščanska religiozna duhovnost, mladi, nekdanje evropske socialistične in komunistične države, vprašanje digitalnega oznanjevanja

Abstract: When news of a new dangerous virus started coming out of China in November 2019, nobody in Europe was overly concerned about it. Then, in January and February, the virus began to ravage Europe, and its impact was felt in many fields, particularly those that have any kind of social component. This also includes communal life within the Catholic Church, which had undergone changes in the field of spirituality even before November 2019; more precisely, these began with the implementation of the agreements of the Second Vatican Council in the 1960s. The purpose of this article is to present Christian religious spirituality in the former socialist and communist countries of Europe after the COVID-19 pandemic and the possibility of using it to preach the Christian religion among young people.

Keywords: consequences of the COVID-19 pandemic, Christian religious spirituality, young people, former European socialist and communist countries, the issue of digital preaching

UVOD

Po navedbah Urada Republike Slovenije za mladino, ki se na področju Slovenije ukvarja z mladimi, so mladi osebe, ki so stare od 15 do 29 let. (Urad Republike Slovenije za mladino 2022)

Podatki Katehetskega urada Slovenije kažejo, da obisk verskega pouka upada. Tako se je denimo v Nadškofiji Ljubljana leta 2019 v sklopu verouka na prejem zakramenta svete birme pripravljalo 3.430 otrok, leta 2020 pa 3.267. (Slovenska škofovska konferenca 2021, 89) Je morda vzrok ta, da Cerkev poudarja samo cerkveno strukturo, ne pa strukture dojemanja človeka kot osebe? (Hughnes 2019, 76)

Kakšen je vpliv vse bolj digitaliziranega sveta na mlade ljudi in kako se to povezuje z oznanjevanjem vere in samo pastoralo?

In kakšen je bil doprinos pandemije covid-19 na tem področju v Sloveniji in tudi v drugih evropskih državah, ki so nekdaj imele socialistično ali komunistično ureditev?

DUHOVNI RAZVOJ MLADEGA ČLOVEKA

V vsakem obdobju človekovega življenja je treba upoštevati prevladujoče potrebe. V skladu s tem se izraža tudi vera, zato je način izražanja v vsakem obdobju človekovega življenja drugačen. V dobi mladostništva je osrednja komponenta kritični element, saj mlada oseba išče odgovore in povezuje stvari med seboj. (Hughnes 2019, 11) Lahko rečemo, da je to doba pričetka izgradnje resnično osebnega odnosa z Bogom.

Če tega ni, v odrasli dobi nastopi zmeda, zato veliko odraslih še vedno na stopnji otroškega verovanja oziroma dojemanja Cerkve le kot nekaj institucionalnega. (Hughnes 2019, 16) To pomeni, da odrasla oseba čuti neko nesmiselnost, in to krizo lahko pomaga prebroditi ravno Bog, ki se v mladostni dobi razkriva kot »Bog dejstev«. (Hughnes 2019, 38) Zakaj podoba Boga kot Boga dejstev? Ker se v najstniški dobi prične oblikovanje človekove

identitete, otrok išče svoj prostor na tem svetu. Kakor je že v 4. stoletju v svojem delu *Izpovedi* zapisal sveti Avguštin, se vera in razum med seboj dopolnjujeta. Potrebna je torej logična povezava vere in razuma: oseba mora vedeti, da je to, kar čuti, prav in ji je obenem to, v kar verjame, razumsko logično. S tem oseba v sebi gradi osebni odnos z Bogom.

In ker ga gradi – kar počne na podlagi delovanja Svetega Duha, ki pri zakramentu svetega krsta kakor ključar odpre vrata v človekovo bistvo –, tudi vedno bolj razločuje ne le, kaj je dobro in kaj slabo v moralnem smislu, temveč tudi, kaj je ona sama v svoji biti. S tem torej odkriva svoje življenjsko poslanstvo, ne le v smislu kariere, ampak tudi, ali ji je namenjeno posvečeno, samsko deviško ali družinsko življenje.

Rezultati raziskav, tudi teh, ki so jih izvajali v sklopu zadnje sinode, kažejo, da je pomanjkanje ukvarjanja z najstniki na tem področju Cerkev nekako »izmalilo«. Zato je vedno manj porok in krstov, še manj pa čistega življenja pred poroko. Najstniki oziroma odrasli, ki si sedaj ustvarjajo družine in iščejo partnerja, v cerkvenih »pravilih« vidijo predvsem neko konservativno tradicijo, ki nima nobenega smisla, in torej ostajajo v dojemanju Cerkve kot le nečesa institucionalnega. (Hughnes 2019, 16)

Zato je potreben dialog med vero, razumom in znanostmi: vera namreč nima strahu pred razumom, vera pa išče razum in mu zaupa, saj »luč razuma in luč vere prihajata od Boga«. (Papež Frančišek 2014, 149) Prav zato pride do dojemanja Boga kot Boga dejstev. S tem, ko mlad človek sprejema religiozno duhovno držo kot del sebe, tudi ponotrani religijo in jo živi ter se opredeljuje kot njen pripadnik. Toda kako sploh prihaja do tega prehoda?

POMEN RAZLOČEVANJA NA RAVNI DUHA V MLADEM ČLOVEKU

Ignaciju Lojolskemu je bilo v 16. stoletju razodeto, kako pomembno je razločevanje. Tam namreč poteka nekakšen boj med ustvarjalnimi in uničevalnimi občutki in razpoloženji. To pa Hughnes opredeli kot vzrok za vse večje

število duševnih bolnikov v tako imenovani razvitejši zahodni civilizaciji. (Hughes 2019, 7) Del tega so tudi bivše socialistične in komunistične evropske države.

Naša civilizacija postaja vedno bolj tehnokratska. Ker se torej človek ne obravnava več kot celostno bitje, temveč po kosih, ni več v stiku z Drugim (Bogom), ki prebiva v človekovi notranjosti (v njegovem duhu). To posledično vpliva tudi na njegove odnose s soljudmi. Kako uničujoče je to za človeka, priča Sveto pismo. Jezus v sinoptičnih evangelijih kot dve največji zapovedi (Mt 22,34-40) postavi ljubezen do Boga, torej odnos z Drugim, in ljubezen do soljudi. Ta se zgodi kot naravna posledica prve ljubezni, saj gre le za zrcaljenje odnosa z Drugim, torej Bogom, na odnose s soljudmi. Človek je s tem to, kar je v svojem bistvu. Tako dojema samega sebe in drugega.

Sodobni človek, ki biva na evropskem kontinentu, zaradi te »razcepitve« sebe kot osebe na tri ločene dele misli, da vsako stvar lahko pozdravi s tabletami oziroma raznimi kemijskimi substancami – na tem mestu velja poudariti, da tukaj ne govorimo o boleznih, ki so popolnoma telesnega izvora (kromosomske, nevrološke motnje). Verjetno ni presenetljivo, da je zaradi takšnega pomanjkanja odnosov in tempa življenja, ki ne temelji na odnosih, temveč na dobičku, čedalje več depresije, anksioznosti, osamljenosti ipd. Premo sorazmerno s tem pa raste tudi uporaba psihedeličnih drog in drog na splošno (vejpanje, cigareti, marihuana, alkohol), kar je postalo še bolj izrazito v času pandemije, saj smo bili zaradi »družbeneega dobrega« prisiljeni v socialno izolacijo.

VPRAŠANJE SVOBODE IN ETIKE DISKURZA

Odgovor na zadnje vprašanje prejšnjega odstavka je: ne. Upoštevati je treba tudi zgodovinske okoliščine, v katerih je Cerkev v veliki meri postala institucionalizirana. Z razvojem sodobne, empirične znanosti v novem veku je človek vedno bolj opazal, da veliko stvari zmore sam.

Zato se je pojavilo vprašanje svobode, pri katerem je bilo ključno, ali sledenje cerkvenim naukom in zapovedim posamezniku vzame svobodo in ga determinira. To vprašanje se je skozi stoletja načeloma razčistilo, toda z odkritjem genoma sredi prejšnjega stoletja in posledično razvojem bioinženiringa se je pojavilo novo vprašanje: ali svoboda pomeni, da stremimo k dobremu, delamo dobro, kot čutimo, in hkrati vemo, da delamo dobro?

To vprašanje muči tudi mlade, ki morajo že s povsem razvojnega vidika v mladostni dobi postati finančno in čustveno neodvisni od svojega primarnega in sekundarnega okolja. O tem piše že apostol Pavel v svojih pismih, kjer pravi, da si svoboden, dokler ne posežeš v svobodo drugega. Toda kako vemo, da je nekaj dobro in nekaj slabo, kako se torej sploh odločamo?

Etika diskurza se je razvila znotraj anglosaške filozofije v novem veku, v svetu pa je prevladala, ko je prevladujoča svetovna velsila postala Velika Britanija, katere »kulturna naslednica« so Združene države Amerike. Po padcu berlinskega zidu leta 1989 je prodrla tudi v države, ki sedaj veljajo za nekdanje socialistične in komunistične evropske države.

Etika diskurza temelji na prepričanju, da se je treba o vsem dogovoriti, torej da nič ni stalno. Pravi namreč, da smo bitja jezika. (Globokar 2013, 65) Zato je tudi stvar razprave, ali je človek, če je duhoven tudi v religioznem smislu, lahko svoboden ali ne. Pomembna pa je tudi etika odgovornosti, ki se je vzporedno z etiko diskurza razvijala v novem veku, vendar na kontinentalnem delu Evrope, in v ospredje postavlja človekovo sposobnost odločanja, kaj je dobro in kaj slabo. Pri tem se delno opira tudi na Tomaža Akvinskega, ki pravi, da je sedež tovrstnega odločanja vest, ki je zadnja instanca odločanja.

Ti dve etiki morata v sodobnem zahodnem svetu sobivati, saj nam s tem »dajeta smernice« za presojanje. (Globokar 2013, 64) Človek je namreč bitje jezika in meje njegove svobode so lahko določene z diskurzom, vendar ima zaradi duha v sebi tudi vest in zavest, zaradi

katerih ve, kaj je prav in kaj narobe – sposoben je biti odgovoren.

Ker zmore uporabljati obe etiki in se svobodno odločati, je človek sposoben tudi kritičnega presojanja. Kadar namreč nekaj naredi, v sebi čuti (duhovna komponenta) in ve (duševna komponenta), ali je to prav ali ne. Toda kako to ve?

Ignacij Lojolski pravi, da to zatrdno ve takrat, ko se odloča celostnost, torej ko je v notranjem ravnovesju; z drugimi besedami, ko prepozna svojo duhovno razsežnost in jo povezuje z duševno in posledično tudi telesno razsežnostjo.

PANDEMIJA COVID-19 KOT ŠOK ZA PASTORALO IN POSLEDICE V POSTKOVIDNEM OBDOBJU

Da bi bili mladi zmožni tovrstnega kritičnega presojanja na področju religiozne krščanske duhovnosti, pa se morajo razvijati s pomočjo pastore, za katero je bilo zaprtje v času pandemije velik šok. Zaradi karanten in izolacij so namreč mladinske skupine, občasne kateheze in zakonske skupine propadle ali delovale v omejenem obsegu. Tudi verouk je potekal drugače. In ker je manjkala socialna nota, ki skupaj s prav tako okrnjenim zakramentom svete evharistije predstavlja jedro krščanskega življenja, je pomen cerkvene skupnosti upadel. Vsi kristjani so udje enega telesa, ki je Kristus (1 Kor 12,12), torej je Kristus trta in mi njegove mladike (Jn 15,5). Ker je ta pomembna občestvena komponenta umanjala, se je proces izstopanja iz Cerkve le še pospešil, saj veliko mladih že pred pandemijo ni videlo smisla v t. i. »tradicionalnih obredjih«. Vzrok za to zopet tiči v neupoštevanju sklepov drugega vatikanskega koncila, kjer je bilo prepoznano, da se je treba vrniti k avtentičnim virom, torej tudi gradnji osebnega odnosa z Bogom in razumevanju, v kaj sploh verujemo. V kontekst tega spada tudi krščanska religiozna duhovnost, s katero mladi ponotranjijo krščanstvo kot del svoje identitete.

Raziskave, ki jih je izvedla KJÖ (Katholische Jugend Österreich) v Avstriji, kažejo, da med mladimi po pandemiji vlada povečana anksioznost ter da mladi, kot je veljalo tudi za prejšnje generacije, za razvoj potrebujejo »analogen svet«. (Katholische Kirche Erzdiozese Wien 2021) Ker so spremembe, ki jih je prinesla pandemija, mlade preplašile in jih celo huje prizadele, se sedaj oblikujejo strategije – tudi s pomočjo tehnologije –, da bi jim pomagali vsaj delno nadoknaditi izgubljene izkušnje in priložnosti. (Holzer 2020)

Posledično je odprtje družbe, ko je veliko več mladih čutilo potrebo po tem, da se »iznorijo« – tukaj imam v mislih predvsem študentsko in srednješolsko populacijo –, povzročilo dodaten odliv iz vrst cerkvene skupnosti. Iskanje ravnovesja med etiko diskurza in etiko ravnovesja, ki je v današnji pluralni multikulturni družbi nujno, je namreč tehtnico prevesilo na skrajno stran etike diskurza, torej popolne brezskrbnosti in iskanja užitka v plitkem obiskovanju »žurk« ipd. Kar pa je, kot že povedano, tudi posledica neustrezne pastore, ki v preteklosti mladim ni omogočala, da bi se lahko poglobili v lastno in posledično »skupno duhovnost« v občestvu.

Charlesworth ugotavlja, da kljub vsem predpostavkam Nietzscheja in Webra filozofija religije doživlja razcvet, bodisi v obliki sodobne kantovske etike, ki se izraža v agnosticizmu, bodisi v neotomističnih prepričanjih, ki preplavljajo Zahod. (Charlesworth 2011, 12) Zato ni presenečenje, da se je po pandemiji oziroma že med njo še bolj razširilo prakticiranje joge, meditacije, miselnosti o doseganju nirvane ipd. Človek namreč mora izražati svojo duhovnost in ker mu ni bila ustrezno ponujena v okviru krščanske religije, jo išče drugje.

POSLEDICE PANDEMIJE COVID-19 V PASTORALI V NEKDANJIH EVROPSKIH SOCIALISTIČNIH IN KOMUNISTIČNIH DRŽAVAH

Čepprav se Slovenija šteje kot del zahodnega sveta, ima zaradi komunistične oziroma

socialistične polpreteklosti pastorala oziroma krščanska duhovnost kot taka še drugačne težave. Verouk in celotno versko življenje namreč nista bila obravnavana kot v državah zahodnega bloka: v komunizmu je bilo vero treba skrivati, v socialistični Jugoslaviji pa je bila zelo nadzorovana. To je pustilo posledice tudi na verski pastoral, saj pouk s področja religioznosti, ki se imenuje Vera in kultura, poteka le na zasebnih katoliških gimnazijah. V osnovni šoli je najboljši približek konfesionalnim predmetom izbirni predmet Verstva in etika, ki je bil razpisan na zahtevo Evropske unije, vendar se izvaja le v manjšini slovenskih osnovnih šol ter je poleg tega religiozne in ne duhovne narave, saj se poučuje religije. (Strehovec in Pevec Rozman 2022, 138)

Podobne težave z vključevanjem kakršnih koli verskih vsebin imajo tudi države nekdanjega vzhodnega bloka (Češka, Slovaška) z izjemo Poljske, kjer se po podatkih iz leta 2020 kot pripadnike religije definira 72 % prebivalstva. (Eurobarometer 2021) V državah nekdanje Jugoslavije takšnih težav nima predvsem Hrvaška, kjer se po podatkih iz leta 2020 kot pripadnike religije definira 57 % prebivalstva. (Eurobarometer 2021) Hrvaška ima višji odstotek pripadnikov religije zaradi svoje nacionalne identitete, ki je neizpodbitno povezana s pripadnostjo Katoliški cerkvi. Bila je namreč braniteljica krščanstva pred Osmami, ki so prek Balkanskega polotoka hoteli prodreti v notranjost Evrope, s čimer je prevzela tudi krščansko identiteto. (Čičak in Žuškić 2013, 98) Poljska ima podobno zgodbo. Od leta 966, ko je poljski vladar Mieszko sprejel krščansko vero, je ta postopoma postajala del njene nacionalne identitete in dediščine. Cerkev, torej religija, je v času 19. stoletja, druge svetovne vojne in komunizma ljudi povezovala ter jim dajala občutek pripadnosti poljskemu narodu. (Mazurczak 2016) Versko opredelitev kot tako je torej pomembno z vidika preteklosti: če je Cerkev ljudi povezovala kot narod, so jo prenašali v naslednje generacije, s čimer je postala del nacionalne identitete.

Odnos do duhovnega v družbi je viden tudi v izrazito prevladujočem prepričanju, da je vera nekaj zasebnega in se ne sme kazati v javnosti. Pravzaprav imajo joga, meditacija in druge oblike duhovnosti, prav zaradi tega pogosto negativno konotacijo.

Na področju krščanske duhovnosti to povzroča težave sploh Katoliški cerkvi, v določenih segmentih pa tudi protestantski. Za katoličane je namreč izredno pomembno občestvo, ki je jedro krščanskega življenja, kar poudarja že apostol Pavel. Tudi največji izmed vseh zakramentov, zakrament svete evharistije, je pravzaprav namenjen skupnosti oziroma občestvu.

Poleg tega je za ohranjanje krščanske religiozne duhovnosti ključna t. i. »čustvena komponenta smisla«, ki slednjega išče v povezovanju posameznika z (drugimi) človeškimi bitji in Bogom (Drugim). To se je pokazalo tudi med pandemijo covid-19 (Stegu 2020, 428), saj je bila v pandemičnih časih ključna duhovna komponenta človeka, ki se navzven kaže v povezanosti z dušo in telesom. Za to je potreben odnos s sočlovekom, vendar mora človek najprej imeti odnos s sabo in Bogom v svojem duhu, torej svojem bistvu. Ker se njegovo bistvo kaže skozi odnose, se odraža različno glede na kulturno okolje, čas ter razvojno obdobje človeka.

Zaradi tega je treba teološki jezik, ki bo razumljiv tudi sodobnemu človeku, in morda razmisliti o preoblikovanju verouka. Ta se namreč vedno bolj dojema kot le še ena dodatna (ob)šolska dejavnost, h kateri starši svoje otroke pošiljajo le zaradi nekakšne tradicije. To bi bila obenem tudi priložnost za evangelizacijo odraslih ter mladih odraslih.

A kaj sploh pomeni evangelizirati? In zakaj je pomembno, da se krščansko duhovnost mladim predstavlja drugače kot v preteklosti?

PASTORALA NA SPLETNIH PLATFORMAH IN V »ANALOGNEM SVETU«

Evangelizacija pomeni prinašati veselo oznanilo človeštvu in ga v skladu s prostorom

in časom spreminjati. (papež Pavel VI. 2006, 15. Gre torej za inkulturacijo krščanstva, ki je prilagojena koronskim razmeram. (Evener 2020, 234)

Vprašanje same evangelizacije oziroma pastoralnega oznanjanja kerigme (jedra krščanske vere), ki temelji na duhovnosti, se je pojavilo že na začetku pandemije. (Pearson 2020, 850) Sedaj, ko je pandemije konec, imamo izvrstno priložnost, da izpopolnimo to poslanstvo. Delno tudi s sedaj že dobro poznanimi spletnimi platformami, ki poudarjajo duhovno dimenzijo človeka. Previdni moramo biti pri »krščanskih vplivnežih« – v Sloveniji je to npr. Martin Golob –, ki jih je vedno več. Influencerji so namreč vzorniki, ki jih mladi vneto posnemajo, v krščanski duhovnosti pa je prva oseba Kristus, in ne influencer, ki je v pomoč pri hoji za Kristusom. Menim, da bi se morala sodobna mladinska pastoralna, ki temelji na duhovni komponenti, v tem trenutku osredotočiti na dva vidika. Prvi je slepo sledenje influencerjem, saj mladi rojeni v Sloveniji in ostalih državah nekdane Jugoslavije ter vzhodnega bloka po letu 2003 ter v državah nekdane zahodnega bloka od poznih devetdesetih let prejšnjega stoletja (t. i. generacija Z), veliko pogosteje slepo sledijo influencerjem. Gre namreč za generacije, ki so praktično odrasčale s pametnimi telefoni in spletnimi platformami. Drugi pa je prehod v analogni svet, ki bo zaradi skoraj triletno izolacije precej dolgotrajen.

Pri tem je potrebna previdnost, saj poglobitev kerigmatičnega pristopa na ravni pastore ne pomeni le prepisovanja verskih obrazcev in že utečenih načinov oblik bivanja krščanske skupnosti (Vodičar 2020, 265), temveč gre za poudarek na duhovni dimenziji človeka, ki pa se mora inkulturirati v sodobno zahodno družbo. Pri mladih je treba začeti z razvijanjem kritičnega mišljenja tudi glede duhovnih in družbeno-cerkvenih vprašanj ter s poglobljenim veroukom. Tam se namreč preko adoracij ter uporabe psiholoških metod motrenja sebe odkriva duhovno in tudi duševno razsežnost, čemur sledi poudarek na občestvenem

življenju. S tem mladostnik gradi sebe kot celostno osebnost, saj vse tri komponente, ki ga sestavljajo (telo, duša, duh), razvija enakovredno.

Zrel osebni odnos z Bogom se namreč prične rojevati v najstniškem obdobju in izvira iz zavestne odločitve Zanj. Za to pa je treba od malega razvijati celostnost razumevanja samih definicij, nauk in korenin verovanja. Pomembna je torej t. i. paradigma rezilientnosti, ki pomeni prilagodljivost in odpornost ter hkratno ohranitev krščanske identitete. (Žalec 2020, 270)

V prejšnjih odstavkih je bil omenjen tudi zakrament svete evharistije. Toda kakšna je njegova vloga znotraj same pastore in s tem povezane duhovnosti med mladimi na Zahodu?

VPRAŠANJE VLOGE SVETE EVHARISTIJE KOT JEDRA KRŠČANSKEGA ŽIVLJENJA V PASTORALI KRŠČANSKE RELIGIOZNE DUHOVNOSTI MLADIH V POSTKOVIDNEM OBDOBJU

Tudi zakrament svete evharistije, ki je jedro krščanskega občestva in o njegovi pomembnosti pričajo že sinoptični evangelijski ter apostol Pavel v Prvem pismu Korinčanom, se je med pandemijo preselil na splet. Obenem se je med pandemijo pojavila težava obredja v živo (Evener 2020, 235), zaradi katere se je marsikdo zazibal v udobje privatne molitve ter s tem pozabil na temeljno komponento življenja kristjana – biti del skupnosti. (Pearson 2020, 860) Vendar virtualna maša ne more biti enakovredna maši v živo. (Evener 2020, 238) Zakaj?

V prvi vrsti zato, ker je sveta evharistija zakrament, ki je kot tak vidno znamenje nevidne milosti. (papež Pavel VI. 2006, 35) Milost pomeni imeti odnos z Drugim (Bogom) in drugimi (soljudmi, občestvom), saj milosti pomeni obečstvo. V luči tega pa tudi pomagamo drug drugemu, saj se zavedamo, da milost – živeti in imeti odnos z Bogom in drugimi – ni nekaj samoumevnega. Dana nam je bila

zastonj v luči brezpogojne Božje ljubezni. Zato jo moramo širiti med ljudi ter jo živeti v svojem vsakdanjem življenju.

Sedaj, ko virus lahko obvladujemo, pandemija ni več izgovor za neprihajanje vsaj k nedeljskemu bogoslužju. Vendar pa se je večina, kot že povedano, zazibala v sen privatne molitve, pri kateri se pojavi nevarnost »duhovne izolacije na dolgi rok«. Človek je namreč ustvarjen kot bitje odnosov in že samo prepoznavanje Boga je mogoče zgolj v odnosu s sočlovekom. Le privatna molitev človeku ne omogoči duhovne rasti in neki način okrni njegovo prepoznavanje Boga, zato je treba vzpostaviti oblike pastorage v živo, vendar ne na enak način, saj se bodo ljudje vračali počasi, tisti, ki so prihajali le iz navade, pa morda nikoli več.

Prenovljena liturgija po drugem vatiškanskem koncilu daje velik pomen besednemu bogoslužju (papež Pavel VI. 2006, 32) in v danih okoliščinah je bilo bogoslužje na spletnih platformam najbolj varna rešitev za preprečitev širjenja smrtonosnega virusa.

NAMESTO ZAKLJUČKA

Celotno človeštvo ima pravico spoznati bogastvo Kristusove skrivnosti (prim. Ef 3,8), zato je pomembno, da ta ohranja svoje temeljno misijonsko poslanstvo, saj se poslanstvo skrivnosti njej sami razodeva na binkošti v drugem poglavju Apostolskih del: med vse ponesti veselo oznanilo praapostolske kerigme. (papež Pavel VI. 2006, 41) To obsega tudi celostno prenašanje sporočila, torej vključevanje duhovne dimenzije človeka.

Vendar pa mora oznanjevanje potekati v sodobni govorici in »brez prisile«. Na krščansko duhovnost mladih v zahodnem svetu v obdobju po pandemiji covid-19 namreč vplivajo različni tokovi, saj živimo v pluralni multikulturni družbi, ki od časa novega veka svobode opredeljuje kot eno izmed temeljnih vrednot človeštva. Zaradi tega marsikdo lahko vtis, da je napaden ali da se mu z oznanjevanjem krati njegova pravica do svobode.

Obenem mora oznanjevanje prilagoditi tudi način inkulturacije. (papež Pavel VI. 2006, 51) Zahodna kultura namreč preferira zunanje, čutno, tisto, kar lahko izkusimo s čuti (Papež Frančišek 2014, 46), zato je tudi samo pojmovanje krščanske duhovnosti treba ponovno osmisliti na podlagi avtentičnih virov in, ne da bi se pri tem izgubila kerigma, to inkulturirati v zahodno družbo, katere miselnost so prevzele tudi bivše socialistične in komunistične države v Evropi. To pa je izziv zaradi kulture izobilja, ki se je po padcu komunizma v devetdesetih letih razširila tudi v tem delu Evrope, in mladi bi morda postali bolj dovzetni, če bi prišle katastrofe, še hujše od pandemije covid-19.

Možnosti posredovanja kerigme na ravni krščanske duhovnosti imajo predvsem krajevne cerkve, ki so del vesoljne Katoliške cerkve pod vodstvom svojega škofa (Papež Frančišek 2014, 25) in morajo način oznanjevanja ustrezno prilagoditi času in prostoru. (Papež Frančišek 2014, 52) V Sloveniji in tudi Evropi že obstaja nekaj dogodkov za mlade, kjer je poudarek na duhovni dimenziji. To so denimo znotraj Katoliške mladine Večeri +, Stična mladih, znotraj raznih redovnih skupnosti recimo mesečne kateheze pri salezijancih na Rakovniku z duhovno-ritmično glasbo in adoracijo ter študentske svete maše pri frančiškanih vsako sredo v Ljubljani in Mariboru, kjer je prav tako poudarek na duhovno-ritmični glasbi. Ravno takšni dogodki so že sedaj alternativa »žurkam« in podobnim druženjem, digitalna sredstva pa so lahko pripomoček, s katerim se te stike z mladimi in med mladimi še okrepi. Spletni mediji namreč omogočajo vzpostavljanje in ohranjanje stika s številčnejšo populacijo, kar je za mlade, sploh generacijo Z, zelo pomembno. Vendar digitalna evangelizacija ne sme postati primarni cilj evangelizacije, saj je človek socialno bitje, narejeno za analogni svet.

Pri tem je treba poudariti še, da zgoraj navedeno velja predvsem za mestno in predmestno okolje, medtem ko je stanje v ruralnem okolju precej skromnejše in se razlikuje od župnije do župnije. Mladi iz tovrstnega okolja pridejo

v stik z bogatejšo ponudbo šele v času srednješolskega oziroma univerzitetnega ali višješolskega izobraževanja.

REFERENCE

Charlesworth, Maxwell J. 2011. *Filozofija in religija: od Platona do postmodernizma*. Ljubljana: KUD Logos.

Čičak, Andreja, in Alen Žuškić. 2013. Nacionalni identitet i njegova važnost tijekom ulaska u Europsku uniju. *Broj 5*: 97–103.

Eurobarometer. 2021. Domača stran. <https://data.europa.eu/data/datasets/s2230-94-1-508-eng?locale=en> (pridobljeno 14. 6. 2023)

Evenier, Vincent. 2020. Spirit and the truth: Reckoning with the crises of Covid-19 for the Church. *A journal of theology dialog* 59, št. 3. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/dial.12594> (pridobljeno 7. 3. 2023).

Papež Frančišek. 2014. *Apostolska spodbuda veselje evangelija: o oznanjevanju evangelija v sodobnem svetu*. Ljubljana: Družina.

Globokar, Roman. 2013. *Teološka etika med univerzalnostjo in partikularnostjo*. Ljubljana: Teološka fakulteta.

Hart, David B. 2013. *Ateistične zablude: krščanska revolucija in njeni moderni sovražniki*. Ljubljana: KUD Logos.

Holzer, Tobias. 2020. Die Jungen und die grossen Veränderungen. *Katholische Kirche im Kanton Zürich*, 15. december. <https://www.zhkath.ch/kirche-aktuell/gesellschaft-politik/die-jungen-und-die-grossen-veraenderungen> (pridobljeno 6. 3. 2023).

Hughnes, Gerard W. 2019. *Bog presenečenj: vodič za vse zbegane, negotove ali razočarane kristjane*. Ljubljana: Družina.

Katholische Kirche Erzdiözese Wien. 2021. *Katholische Jugend: Mit Jugendarbeit gegen Corona-Folgen*, 26. marec. <https://www.erzdiözese-wien.at/site/home/nachrichten/article/92642.html> (pridobljeno 6. 3. 2023).

Lennox, John H. 2020. *Kje je Bog v času koronavirusa?* Ljubljana: Družina.

Mazurczak, Filip. 2016. Poland's history is a story of resilient Catholic faith. *The Catholic world report*, 28. junij. <https://www.catholicworldreport.com/2016/06/28/polands-history-is-a-story-of-resilient-catholic-faith/> (pridobljeno 14. 6. 2023).

Pavel VI. 2006. *Apostolska spodbuda o evangelizaciji današnjega sveta*. Ljubljana: Katehetski zavod.

Pearson, Clive. 2020. Framing a Theological Response to COVID-19 in the Presence of the Religious Other. *Current Dialogue* 5, št. 72. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/erev.12577> (pridobljeno 7. 3. 2023).

Pevce Rozman, Mateja, in Tadej Strehovec. 2022. Religious Education and Pastoral Care in the Time of the COVID-19 Pandemic: Some Examples of Good Practice in the Field of Catholic Catechesis in Slovenia. *Peeters Online Journals* 13: 133–148.

Slovenska škofovska konferenca. 2021. *Letno poročilo Kato-liške cerkve v Sloveniji 2021*. Ljubljana: Slovenska škofovska konferenca.

Stegu, Tadej. 2020. Pandemija in oznanilo kerigme. *Bogoslovni vestnik* 80: 425–432.

Urad Republike Slovenije za mladino. Osnovne definicije. <https://www.mlad.si/informacije/osnovne-definicije/> (pridobljeno 14. 6. 2023)

Vodičar, Janez. 2020. Kritika sekularizacij: tradicija kot pot do trdožive odpornosti. *Bogoslovni vestnik* 80: 253–266.

Žalec, Bojan. 2020. Rezilienca, teologalne kreposti in odzivna Cerkev. *Bogoslovni vestnik* 80: 267–279.